

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Навчальна дисципліна «Друга іноземна мова» належить до циклу професійної підготовки, дисциплін вільного вибору студентів – фахівців зі спеціальності 035 Філологія (Германські мови та літератури за освітньою програмою «Англійська мова і література та друга іноземна мова»). Курс вивчається з IX по XI-й семестри; усі семестри завершуються екзаменами.

Основними організаційними формами навчання є практичні заняття.

Курс викладається німецькою мовою.

2. Мета викладання дисципліни

Досягнення комунікативної мовленнєвої компетентності (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти) з німецької мови як другої іноземної до рівня B2/C1.

3. Завдання.

Сформувані у студентів:

ЗК3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК 4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК 8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

4. Пререквізити. Німецька мова.

5. Результати навчання.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПРН 6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

ПРН 10. Збирати й систематизувати мовні, літературні факти, інтерпретувати тексти різних стилів і жанрів.

ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

ПРН 14. Створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів.

ПРН 15. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

6. Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті

Згідно з «Положенням про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №10 від 28 жовтня 2019 року)» та згідно рішення кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти (протокол №10 від 29.10.2020), під час проходження цього курсу визнаються результати навчання студентів, отримані у неформальній освіті, з можливим перезарахуванням:

- тем/теми змістових модулів, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми змістових модулів;

- індивідуального завдання, якщо отримані у неформальній освіті знання відповідають загальному спрямуванню дисципліни;

- тем / теми семінарських занять, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми семінарських занять;

- тем / теми самостійної роботи, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми самостійної роботи.

Для визнання й перезарахування знань, отриманих у неформальній освіті, студенту слід представити сертифікат, що підтверджує здобуття знань у неформальній освіті.

Шляхи здобуття знань у неформальній освіті: тренінги, освітні й практичні курси, семінари й вебінари, літні / зимові школи тощо.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни												Вид підсумкового контролю
Друга іноземна мова												
Deutsch als Zweite Fremdsprache												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота		індивідуальні завдання
Денна	5, 6	9,10,11	20,5	615	по 2	-	138	-	-	460	17	екзамен/екзамен /екзамен
Заочна	5, 6	9,10,11	20,5	615	по 2	-	28	-	-	587	-	екзамен/екзамен /екзамен

3.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	усього	денна форма					заочна форма						
		у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
9 семестр													
Теми практичних занять	Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Люди та автобіографії / Personen und Lebensläufe	42		8		4	30	42		2				40
Тема 2. Вдома та в дорозі / Daheim und unterwegs	41		7		4	30	41		2				39
Разом за ЗМ1	83		15		8	60	83		4				79

Теми практичних занять	Змістовий модуль 2.										
Тема 3. Міжнародна культура / Zwischen den Kulturen	42		8		4	30	41		2		39
Тема 4. Робота та навчання / Arbeit und Studium	40		7		3	30	41		2		39
Разом за ЗМ 2	82		15		7	60	82		4		78
Разом за 9 семестр	165		30		15	120	165		8		157
10 семестр											
Теми практичних занять	Змістовий модуль 1.										
Тема 5. Час та діяльність / Zeit und Tätigkeit	60		15			45	60		3		57
Тема 6. Напруження та послаблення / Spannung und Entspannung	60		15			45	60		3		57
Разом за ЗМ1	120		30			90	120		6		114
Теми практичних занять	Змістовий модуль 2.										
Тема 7. Техніка та нові тенденції / Technik und Trends	60		15			45	60		3		57
Тема 8. Здоров'я та навколишній сві / Gesundheit und Umwelt	60		15			45	60		3		57
Разом за ЗМ 2	120		30			90	120		6		114
Разом за 10 семестр	240		60			180	240		12		228
11 семестр											
Теми практичних занять	Змістовий модуль 1.										
Тема 9. Щастя та інші почуття / Glück und andere Gefühle	53		12		1	40	52		2		50
Тема 10. Успіхи та поразки / Erfolge und Niederlage	52		12			40	53		2		51
Разом за ЗМ1	105		24		1	80	105		4		101
Теми практичних занять	Змістовий модуль 2.										
Тема 11. Історія і політика / Geschichte und Politik	52		12			40	52		2		50
Тема 12. Музика, образотворче мистецтво, література / Ton, Bild und Wort	53		12		1	40	53		2		51
Разом за ЗМ 2	105		24		1	80	105		4		101
Разом за 11 семестр	210		48		2	160	210		8		202

3.2.1. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Лексика: Знайомство. Школа та освіта. Шкільна система в Німеччині та в Україні. Автобіографія. Любов, страждання, пошука партнера. Граматика: Модальні слова. Форми минулого часу слабких та сильних дієслів. Відмінювання прикметників.
2	Лексика: Житло. Міста. Подорожі: бронювання подорожі; підготовка до подорожі. Скарги. Граматика: Підрядні речення з сполучниками wo, woher, wohin. Пасивний стан. Відмінювання прикметників (повторення).
3	Лексика: Країни та національності. Мандрівки. Інтелектуальні різниці. Бесіди. Граматика: Відмінювання іменників слабкої відміни. Підрядні речення з сполучниками weil, da. Сурядні сечення з сполучниками denn, deshalb, darum.
4	Лексика: Робочий час та наднормаві години. Призначення зустрічей. Компліменти. Обговорення та порядок денний. Навчання. Граматика: Умовний спосіб. Керування дієслів. Будова речення.
5	Лексика: Діяльність та розпорядок дня. Дозвілля. Читання та книжки. Футбол та інші види спорту. Граматика: Прийменники темпоральності, підрядні речення часу, темпоральні прислівники.
6	Лексика: Новини та актуальне. Детективи. Політика та історія. Граматика: Умовний спосіб. Модальне дієслово sollen. Прийменники.
7	Лексика: Прилади. Продукти та їх властивості. Обходження з технікою. Комп'ютер. Тренди. Граматика: Пасивний стан. Ступені порівняння прикметників. Дієприкметники. Підрядні речення з сполучниками indem, dadurch, dass.
8	Лексика: Здоров'я та хвороби. Медичне обслуговування. Їжа та продукти. Вплив на людей: шкідливі речовини паління шум транспорт. Граматика: Підрядні речення поступки. Поширений дієприкметник. Вживання дієслова werden в різних значеннях.
9	Лексика: Позитивні та негативні почуття. Стресові ситуації. Граматика: Подвійні сполучники.
10	Лексика: Успіхи в спорті. Успіхи в професії. Граматика: Модальні дієслова. Умовний спосіб. Прийменники з родовим відмінком.
11	Лексика: Історія Німеччини. Берлінська стіна. Відбудова. Життя в НДР. Вибори. Граматика: Дієприкметник. Наказовий спосіб. Умовний спосіб.
12	Лексика: Музики та її вплив на людину. Видатні музиканти. Мистецтво фотографії. Література. Граматика: Пасивний стан. Прийменники.

3.2.2. Самостійна робота

№	Назва теми	Год
1	Підготовка домашніх завдань, вивчення граматичних правил, опрацювання нової лексики, переклад навчальних текстів	320
2	Підібрати матеріал про видатних людей Німеччини різних епох. Презентуйте цю інформацію на занятті.	2
3	Підготуйте Вашу автобіографію німецькою мовою у двох варіантах – довільним стилем та у вигляді таблиці.	2
4	Розкажіть про Ваш перший навчальний день у школі.	2
5	Порівняйте систему освіти Німеччини та України.	2
6	Зробіть художній переклад одного з віршів про кохання Гейнріха Гейне	2

7	Підготуйтеся до дискусії про особисті якості ідеального партнера в шлюбі	2
8	Підготуйте презентацію про відомого українця сучасності	3
9	Підготуйтеся до дискусії про пошуки партнерів в інтернеті	2
10	Ви вирішили здійснити подорож до Німеччини. Вам потрібно заздалегідь вибрати готель. Знайдіть в інтернеті відомості про різні готелі країни, оберіть один з них та обґрунтуйте свій вибір. Презентуйте обраний готель на занятті.	4
11	Опишіть помешкання Вашої мрії	2
12	Підготуйте інформацію про місто в Україні, найбільш комфортне для проживання	2
13	Підготуйте інформацію про місто в Німеччині, найбільш комфортне для проживання	2
14	Підготуйтеся до дискусії про переваги та недоліки самостійної подорожі та подорожі через туристичну фірму	2
15	Підготуйте інформацію про улюблені місця відпочинку українців	2
16	Підготуйте інформацію про улюблені місця відпочинку німців	2
17	Напишіть відгук про готель, в якому Ви відпочивали або хотіли б відпочивати, опишіть його переваги та недоліки. Зверніть увагу на особливості цього типу тексту.	3
18	Напишіть рекламний текст для готелю. Зверніть увагу на особливості цього типу тексту	2
19	Робота над текстом «Kennен Sie Sorben?». Розповідь про меншини, які живуть в Україні.	3
20	Підготуйте презентацію про Європейський Союз	4
21	Напишіть есе на тему «Що означає для мене моя Батьківщина»	2
22	Дослідіть, які кліше про іноземців є в нашому мовному середовищі	2
23	Дослідіть, які кліше про іноземців є у представників німецькомовної спільноти	2
24	Підготуйте аргументи для дискусії про переваги та недоліки роботи за кордоном	2
25	Проведіть опитування ваших друзів та знайомих: які культурні непорозуміння траплялися з ними?	3
26	Підготуйте розповідь для німецьких колег про традиції та звичаї українців, яких немає в Німеччині. Поясніть їх походження.	2
27	Ви керівник крупної фірми. Проведіть ділову конференцію. Розгляньте пропозиції та укладіть ділові угоди.	3
28	Підготуйте твір на тему «Зустріч однокласників»	2
29	Підготуйтеся до дискусії про необхідність навчання / початку практичної діяльності оминувши навчання	2
30	Сформулюйте правила підготовки до співбесіди та поведінки під час співбесіди	2
31	Підготуйте правила ведення діалогу «smalltalk»	2
32	Підготуйте інформацію про витрати середньостатистичного студента в Україні	2
33	Підготуйте інформацію про витрати середньостатистичного студента в Німеччині	2
34	Підготуйте інформацію про витрати середньостатистичного студента в Швейцарії	2
35	Підготуйте твір на тему «Мої хоббі».	2
36	Підготуйте поради щодо функціонального використання часу	2
37	Напишіть твір про вашу улюблену німецьку книжку та її автора	2
38	Напишіть твір про вашу улюблену українську книжку та її автора	2
39	Підготуйтеся до дискусії про переваги та недоліки паперових та	2

	електронних книг	
40	Підготуйте презентацію про виступ команди Німеччини на останніх Олімпійських іграх	3
41	Підготувати проєкт з презентацією до теми: „Kunst in meinem Leben“	4
42	Дискусія на тему «Кримінальність та корупція в Німеччині та Україні».	2
43	Підготувати інформацію про останні вибори до бундестагу	2
44	Підготуватися до дискусії про маніпуляції ЗМІ	3
45	Підготувати інформацію про природні катаклізми на території Німеччини	2
47	Подивіться одну серію кримінального серіалу „Tatort“ та підготуйте анотацію	4
48	Прослухайте блок щоденних нових в Україні та в Німеччині. Підготуйте порівняльний аналіз, які новини відрізняються, які подібні	4
49	Напишіть власну детективну історію	3
50	Підготувати реферат на тему: Computer und Internet in unserem Leben	3
51	Підготувати реферат на тему: Künstliche Intelligenz: Vor- und Nachteile	3
52	Підготувати реферат на тему: Mit Audiobooks und Apps ganz einfach Fremdsprachen lernen	3
53	Підготуйте рекламний ролік для якогось технічного пристрою	2
54	Підготуйте інформацію про рік часу використання інтернету	2
55	Підготувати реферат на тему: Ukraine: Bildungswesen in der Krise. Oder?	3
56	Твір на тему «Важливі винаходи людства».	2
57	Дискусія: Прихильники здорового харчування та фастфуду. Обґрунтуйте свій вибір. Постарайтесь переконати іншу сторону.	2
58	Твір на тему «Was ist Glück?».	2
59	Написання есе про свої успіхи та поразки.	2
60	Твір-роздум « Чи може бути молодь аполітичною?».	2
61	Якому з видів мистецтва Ви надаєте перевагу? Аргументуйте та презентуйте вашу позицію на занятті.	2
	Разом	460

3.2.3. Індивідуальна робота

№	Назва теми	17 год.
1	Über gesundheitliche Probleme diskutieren. Eine Stellungnahme zum Thema „Gesunde Ernährung: pro und contra“ schreiben.	2
2	Video-Thema mit Begleitmaterialien „Der Mensch – die größte Bedrohung für die Natur“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
3	Video-Thema mit Begleitmaterialien „Corona und Familie: zu Hause leben, lernen und arbeiten“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
4	Ein Referat zu einem der ausgewählten Themen vorbereiten: 1. Kulturelle Unterschiede zwischen Ukrainer und Deutschen. 2. Wie sind die Deutschen?	1
5	Video-Thema mit Begleitmaterialien „Auf Weltreise in Deutschland“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
6	Video-Thema mit Begleitmaterialien „E-Zigaretten: Gesünder oder gefährlicher als Tabak“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
7	Top-Thema zum Hörverstehen mit Vokabeln „Nach dem Mauerfall kommt die Kunst“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
8	Top-Thema zum Hörverstehen mit Vokabeln „Psychische Belastung am Arbeitsplatz“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2
9	Übung zum Leseverstehen Deutsch B2 „Tipps für die Bewerbung“ (Deutsche Welle – www.dw.de).	2

Інформаційні ресурси для виконання самостійної роботи:

1. Online-Aufgaben von Schubert-Verlag zum Lehrwerk Begegnungen (<https://www.schubert-verlag.de/erkundungen.php>).
2. Das grammatische Informationssystem des Instituts für deutsche Sprache (<http://hypermedia.ids-mannheim.de/>).
3. www.dw.de

Технічне та програмне забезпечення

Очна форма: навчальна аудиторія з мультимедійною дошкою, комп'ютер, відеопроєктор, мережа Інтернет, Інтернет-сторінка дисципліни на платформі Moodle.

Дистанційна форма: комп'ютер, відеокамера, мікрофон, мережа Інтернет, відеозв'язок на платформі GoogleMeet, Інтернет-сторінка дисципліни на платформі Moodle.

Політика курсу

Відповідає чинним нормативно-правовим документам України, стандартам вищої освіти, Етичному кодексу та Положенням щодо прав та обов'язків, правил поведінки, академічної доброчесності, доступу до навчання осіб з обмеженою мобільністю та ін. нормативно-правовим документам, затвердженим в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича(див. <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/scienc/02%20osvitniad/02>).

4. Система контролю та оцінювання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної рейтингової шкали.

Навчальні досягнення студентів контролюються та оцінюються як під час поточної роботи над навчальним матеріалом, так і в кінці кожного модуля та семестру.

Для контролю засвоєння навчального матеріалу у рамках аудиторної роботи проводиться усне опитування, перевіряється виконання домашнього завдання студентами, проводяться поточне тестування у вигляді перекладів, диктантів та словникових диктантів, граматичних тестів. Контроль самостійної роботи проводиться в формі перевірки творів, рефератів, презентаційних проєктів, тестів з аудіювання, домашнього читання.

У кінці кожного модуля проводяться модульні контрольні роботи, що складаються з лексико-граматичного тесту, перекладу з української мови тощо.

Формами поточного контролю знань студентів з навчальної дисципліни є: усна відповідь, тестування, захист проєктів, есе, творча робота, диктант, групова робота тощо.

Форми підсумкового контролю: екзамен.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є:

Контрольні роботи – 5 балів

Стандартизовані тести – 4 бали

Індивідуальні проєкти – 3 бали

Реферати – 3 бали

Есе – 3 бали

Презентації – 5 балів

КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

«ВІДМІННО» А – 90-100 балів

Студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, вільно висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, висловлюється без утруднень у доборі виразів, чітко й логічно

формулює думки й точку зору, представляє чіткі висловлювання на складні теми; виконує завдання, не передбачені програмою; вільно використовує знання для виконання поставлених завдань.

«ДОБРЕ» В, С – 70-89 балів

Студент демонструє достатні знання навчального матеріалу, вільно висловлює свої думки, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у формулюванні висновків; представляє детальні висловлювання, наводячи аргументи; виконує завдання, передбачені програмою; має стійкі навички до виконання практичних завдань.

«ЗАДОВІЛЬНО» D, E – 50-69 бали

Студент володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно; відтворює певну частину навчального матеріалу, має елементарні нестійкі навички виконання практичних завдань; може вживати серії виразів, щоб будувати прості зв'язні висловлювання, може переказати зміст прочитаного, але допускає помилки у мовленні, не вміє аргументувати свою точку зору.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» Fx – 35-49 балів

Студент має фрагментарні знання (менше половини навчального матеріалу), відсутні уміння висловлювати свою думку; виконує частину завдань за допомогою викладача; допускає суттєві помилки.

«НЕЗАДОВІЛЬНО» F – 0-34 бали

Студент не володіє навчальним матеріалом; виконує лише елементарні завдання з допомогою викладача; може використовувати лише прості речення та вирази для висловлення думки; допускає грубі помилки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
60-69	D	задовільно
50-59	E	
35-49	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти за екзамен

Семестр	Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)				Кількість балів (екзамен)	Сумарна кількість балів
	Змістовий модуль №1		Змістовий модуль № 2			
9-й	T1	T2	T3	T4	40	100
	15	15	15	15		
10-й	T5	T6	T7	T8	40	100
	14	16	14	16		
11-й	T9	T10	T11	T12	40	100
	16	14	16	14		

5. Рекомендована література

1. Агапій А.П., Лех О.С. Deutsch als zweite Fremdsprache (Übersetzungen, Teste, landeskundliche Aufgaben). Чернівці: Копі-центр, 2016.

5.1. Базова (основна)

1. Erkundungen Deutsch als Fremdsprache. Integriertes Kurs- und Arbeitsbuch. Sprachniveau B2 / Von Anne Buscha und Szilvia Szita. 2., unveränd. Auflage.
2. Erkundungen Deutsch als Fremdsprache. Integriertes Kurs- und Arbeitsbuch. Sprachniveau C1 / Von Anne Buscha und Szilvia Szita. 2., unveränd. Auflage.

5.2. Допоміжна

1. Найдеш О.В. Thematische Deutschgrammatik in Tests / Тематична грамати́ка німецької мови в тестах: Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021.
2. Funk Hermann, Kuhn Christina, Demme Silke. Studio B2, C1. Deutsch als Fremdsprache. Kurs – und Übungsbuch. Cornelsen. Schulverlag. GmbH. Berlin. 2013.
3. Kijko J., Kudrjawzewa O. Deutsche Grammatik: Theorie und Praxis. Навчальний посібник. Чернівці: ЧНУ, 2018.
4. Strank W. Da fehlen mir die Worte: Systematischer Wortschatzerwerb für fortgeschrittene Lerner in Deutsch als Fremdsprache. Schubert-Verlag, 2020.
5. Swerlowa O. Grammatik im Gespräch. Klett, 2017.
6. Фахова німецька мова для економістів / Найдеш О.В., Гостюк Т.М., Кійко Ю.Є., Лех О.С., навчальний посібник. Чернівці: Копі-центр 2011.

6. Інформаційні ресурси

1. Відеофільми з країнознавства <https://www.youtube.com/user/froehlichDeutsch>
https://www.youtube.com/watch?v=bvNuMXgzUI8&list=PL_Zn2F7e-5Z8j3lqc-w_W2SriuAIWmAEe
2. Deutsche Welle bei YouTube (<https://www.youtube.com/user/dwlearnerman>).
3. 24h Deutsch (<https://www.youtube.com/channel/UCHpnIL-1QIUyVhdGVJ6rW3A/featured>).
4. Goethe-Institut (<https://www.youtube.com/user/goetheinstitut>).
5. Deutsche Welle (<https://www.dw.com>).
6. derdieDaF-Portal (<https://www.derdiedaf.com/>).
7. Online-Aufgaben von Schubert-Verlag zum Lehrwerk Begegnungen (<https://www.schubert-verlag.de/begegnungen.php>).
8. Online-Aufgaben von Schubert-Verlag (https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/uebungen_a1/a1_uebungen_index_z.htm, https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/uebungen_a2/a2_uebungen_index_z.htm, https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/uebungen_b1/b1_uebungen_index_z.htm).
9. Das grammatische Informationssystem des Instituts für deutsche Sprache (<http://hypermedia.ids-mannheim.de/>).